

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного факультету

Л.П. Міронець

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальне землезнавство

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія. Геоінформаційні технології

мова навчання: українська

Погоджено

науково-методичною комісією
природничо-географічного факультету
«29» серпня 2025 р.

Голова _____
(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Корнус Анатолій Олександрович кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від 28 серпня 2025 року.

Завідувач кафедри

Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'O.G. Kurnus', is written over a horizontal line. The signature is stylized and cursive.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4,5	бакалавр	Обов’язкова
		Рік підготовки:
2-й		
Семестр		
4-й		
Лекції		
24 год.		
Практичні, семінарські		
26 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
83 год.		
Консультації:		
2 год.		
Вид контролю:		
екзамен		

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою навчального курсу „Загальне землезнавство” є формування наукового світогляду майбутнього географа; з'ясування властивостей та закономірностей функціонування географічної оболонки як планетарного природного комплексу, усвідомлення будови Всесвіту й місця у ньому Землі та Сонячної системи, оцінка ролі і значення біосфери у географічній оболонці; вироблення і закріплення розуміння природного середовища, як цілісної матеріальної системи, компоненти якої знаходяться у постійному розвитку і взаємодії. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів.

СК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах.

СК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації

СК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

СК 12. Здатність пояснювати просторово-часову диференціацію географічної оболонки на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.

Методи викладання, навчання: інтерактивні лекції, лекції з мультимедійним супроводом, практичні методи навчання (практичні роботи), частково-пошуковий метод, ІНДЗ, електронне навчання на платформі Moodle.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка.

4. Результати навчання за дисципліною

	Програмні результати навчання	Очікувані результати навчання
P01.	Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.	Знати поняття Всесвіт, географічна оболонка, біосфера, природні комплекси. Розуміти поняття час, вміти виконувати практичні завдання на визначення часу, різниці часу між різними населеними пунктами.
P02.	Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.	Знати основні види людської діяльності у географічній оболонці. Вміти враховувати вплив суспільства на географічну оболонку.
P03.	Пояснювати особливості організації географічного простору.	Знати різні рівні організації географічного простору. Пояснювати склад географічного простору на різних рівнях
P07.	Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.	Знати історію розвитку ландшафтної оболонки. Знати особливості будови ландшафтної оболонки на різних етапах її формування.
P14.	Пояснювати просторово-часову диференціацію географічної оболонки на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.	Розуміти причини просторово-часової диференціації географічної оболонки. Знати та уміти застосовувати одиниці фізико-географічного районування різного таксономічного рівня

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом із загального землезнавства, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, вільно самостійно та аргументовано користується теоретичними знаннями та отриманим практичним досвідом глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом загального землезнавства.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення загального землезнавства при вирішенні практичних задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки у географічній оболонці.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення загального землезнавства при виконанні практичних робіт, володіє необхідними
	навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінених, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дас свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
64-73	має знання лише основного матеріалу загального землезнавства, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію із загального землезнавства та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом загального землезнавства; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про загальне землезнавство, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль												Разом	Сума	Іспит	Загальна сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2									
T1	T2	T3	T4	T5	K1	T6	T7	T8	T9	T10	K2	50	75	25	100
5	5	5	5	5		5	5	5	5	5					
Самостійна робота															
					10			5			10	25			

T1, T2 ... T10 – теми розділів; K1-K2 – контрольні роботи.

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка» від 27.04.2020 р., можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами та формами оцінювання є: поточний та підсумковий контроль, що проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Методами формативного оцінювання є: усне опитування та коментарі викладача за його результатами, обговорення та самокорекція виконаної роботи студентами. Сумативне оцінювання включає оцінки за виконання лабораторних робіт, письмове тестування за результатами вивчення тем (поточний контроль), оцінка за результатами виконання самостійної роботи. Оцінювання знань здобувачів освіти охоплює усі теми, які передбачені

робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з оцінок, які студент отримує за виконання практичних занять, поточних тестових контролів (загалом 60 балів) та оцінку за результатами виконання самостійної роботи – 40 балів.

7. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. БІОСФЕРА. ГЕОГРАФІЧНА ОБОЛОНКА. ГЕОГРАФІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ І СУСПІЛЬСТВО

Тема 1. Поняття про біосферу.

Межі, склад і структура біосфери. Біологічний кругообіг речовини і енергії, ланцюги живлення. Біомаса, біологічна продукція і продуктивність. Географічні закономірності розподілу біомаси.

Тема 2. Угрупування організмів.

Біоценоз як сукупність фіто-, зоо- та мікробіоценозу. Склад та характеристики біоценозів. Біогеоценоз. Біотоп.

Тема 3. Поняття про географічну оболонку.

Географічна оболонка як об'єкт загального землезнавства. Межі та склад географічної оболонки, основні підходи до їх визначення. Етапи становлення географічної оболонки.

Тема 4. Головні закономірності географічної оболонки.

Властивості географічної оболонки (цілісність, ємержентність, ритмічність, зональність, вертикальна поясність, азональність, полярна асиметрія та інші). Диференціація географічної оболонки. Природні компоненти та комплекси. Фізико-географічне районування. **Тема 5. Географічне середовище і суспільство.**

Географічний детермінізм та нігілізм. Взаємодія людини і природи, антропогенні ландшафти та їх класифікація.

РОЗДІЛ 2. ЗЕМЛЯ У ВСЕСВІТІ

Тема 6. Земля у Всесвіті.

Поняття Всесвіту, його будова, структура та властивості. Докази розширення Всесвіту. Еволюція Всесвіту. Зорі, галактики та інші космічні тіла у Всесвіті.

Тема 7. Сонце і Сонячна система.

Будова Сонячної системи та гіпотези її походження. Планети земної групи, планетиганти, інші космічні тіла у Сонячній системі. Сонячно-земні зв'язки.

Тема 8. Осьове обертання Землі та його наслідки.

Параметри осьового обертання та його наслідки. Фігура Землі. Сила Коріоліса. Гравітаційне поле Землі та його варіації.

Тема 9. Відлік часу.

Доба і час як наслідки осьового обертання Землі. Відлік часу. Час місцевий, поясний, літній **Тема 10. Геофізичні поля Землі.**

Магнітне поле Землі, характеристики магнітного поля. Магнітосфера Землі. Електричне і теплове поля Землі.

7.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				Самост.р.
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	
РОЗДІЛ І. Біосфера. Географічна оболонка. Географічне середовище і суспільство						
Тема 1. Поняття про біосферу	14	2	2			10
Тема 2. Угрупування організмів	14	2	2			10
Тема 3. Поняття про географічну оболонку	14	2	2			10
Тема 4. Головні закономірності географічної оболонки	17	2	2			13
Тема 5. Географічне середовище і суспільство	12	2	2			8
Усього	71	10	10			51
РОЗДІЛ ІІ. Земля у Всесвіті						
Тема 6. Земля у Всесвіті	14	2	4			8
Тема 7. Сонце і Сонячна система	14	2	4			8
Тема 8. Осьове обертання Землі та його наслідки	16	4	4			8
Тема 9. Відлік часу	10	4	4			2
Тема 10. Геофізичні поля Землі	12	2	2		2	6
Усього	66	14	18		2	32
Усього годин	135	24	26		2	83

Теми лабораторних занять

Виконання практичних робіт даною робочою програмою не передбачено.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Межі, склад та будова біосфери	2
2	Біологічний колообіг. Біологічні угруповання	2
3	Географічна оболонка, її межі та компоненти. Етапи розвитку географічної оболонки.	2
4	Закономірності географічної оболонки	2
5	Природні комплекси.	2
6	Диференціація географічної оболонки	2
7	Всесвіт. Будова та походження Всесвіту	4
8	Сонячна система та місце у ній Землі	4
9	Осьове обертання Землі та його наслідки	4
10	Гравітаційне та геомагнітне поля Землі	2
	Усього	26

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Загальне землезнавство : методичні рекомендації до виконання практичних робіт / уклад. О. Лаврик. – Житомир, 2021. – 154 с.
http://eprints.zu.edu.ua/33203/1/2021_Lavryk_%D0%97%D0%97_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf
2. Лаврик О. Д., Ситник О. І., Цимбалюк В. В. Загальне землезнавство. Книга 2 : навчальний посібник. Умань: ВПЦ «Візаві», 2021. 214 с.
http://eprints.zu.edu.ua/33242/1/2021_Lavryk_%D0%97%D0%97_%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0-2.pdf

Додаткові

1. Корнус А. О. Загальне землезнавство: Методичні вказівки до проведення лабораторних робіт та виконання самостійної роботи студентів. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 24 с.
https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9290/1/Kornus_ZZ.pdf
2. Мащенко О. М. Загальне землезнавство з основами теорії фізичної географії: навчально-методичний посібник для студентів спеціалізації: 014.07 Середня освіта (Географія). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 106 с.
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9083/1/%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%9B%D0%95%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E.pdf>
3. Мельнічук М. М., Білецький Ю. В., Чабанчук В.Ю. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету за спеціальностями 241 «Готельно-ресторанна справа» та 242 «Туризм» . – Луцьк, 2019. – 164 с.: іл. <https://core.ac.uk/download/pdf/237217223.pdf>
3. Загальне землезнавство: методичні рекомендації до вивчення дисципліни для студентів денної форми навчання спеціальності 106 «Географія» ОС «Бакалавр» / укладачі Т.Ю. Лужанська, Н.С.Пятка, Л.І.Медвідь – Мукачєво: МДУ, 2020. - 56 с.
http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8041/1/General%20geology_%20methodical%20recommendations%20for%20studying_%20the%20discipline.pdf

Інформаційні ресурси

1. Дистанційний курс на платформі Moodle –
<https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=204>
2. Загальне землезнавство – Географічний портал: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.geosite.com.ua>
3. Загальне землезнавство – інформаційний ресурс присвячений географічній науці : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geografica.net.ua>
4. http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7376/1_Землезнавство.pdf Мащенко О. М. Загальне землезнавство: Навчальний посібник
5. <https://textbook.com.ua/geografiya/1473445587> Олійник Я. Б., Федорищак Р. П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство: Навч. посіб.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

- мультимедійний комплекс;

- підручники та навчальні посібники, зазначені у списку літератури, електронний каталог бібліотеки Сумського державного педагогічного університету, інституційний репозитарій eSSPUIR;
- відеоматеріали по темам курсу; ● ілюстративні матеріали (структурно-логічні схеми, таблиці).